

АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ НА КРУИЗНОТО КОРАБОПЛАВАНЕ В СРЕДИЗЕМНОМОРСКИЯ РЕГИОН

Гл. ас. д-р Евгения Крижановска

Катедра „Експлоатация и мениджмънт на морския транспорт”

ВВМУ «Н.Й. Вапцаров», Варна

Резюме. В статията се разглеждат особеностите на круизното корабоплаване в Средиземноморието, анализират се водещите тенденции на съвременния пазар на морски круизи, разкриват се принципите на „синята икономика“ и трансграничното сътрудничество и се предлагат перспективни насоки за устойчиво развитие на региона.

Ключови думи: концепция за „зелени коридори“, мултимодален транспорт, водни екосистеми, стратегия за устойчиво развитие, отговорен туризъм.

Въведение.

Круизното корабоплаване, благодарение на динамичното си развитие, характеризиращо се с разширяващи се пазари, движение на капитал и работна ръка и прилагане на нови технологии, претърпява не само количествени, но и качествени трансформации. Тези процеси са особено повлияни от иновациите, които по същество предлагат значителни ползи за постигане на успех в круизната дейност. Популярността на круизния бизнес се основава на разнообразието от услуги и маршрути, предлагани от круизните компании, нивото на потребителско търсене на круизен продукт и, следователно, на икономическите резултати, постигнати в този сектор. За да увеличат максимално печалбите си, круизните компании непрекъснато търсят нови инициативи за увеличаване на клиентелата си и разработват оригинални стратегии за справяне с належащи проблеми. Ускореният темп на иновации в туристическите продукти и технологиите за обслужване на пътници създава благоприятни организационни и финансови условия за активно търсене на партньори и инвеститори, а също така осигурява конкурентно предимство на пазара.

Днес средиземноморският круизен регион се нарежда сред водещите световни дестинации по популярност и обем на морските пътувания, но потенциалът му остава неизползван. Това открива нови възможности и перспективи за развитието на този сегмент, подчертавайки **актуалността** на нашето изследване. **Целта** на тази статия е да се идентифицират настоящите тенденции в круизното корабоплаване, да се проучи

тяхното въздействие върху динамиката на Средиземноморския круизен пазар и да се определят перспективни вектори за бъдещото му развитие.

Анализ на състоянието на проблема и неговото изследване

Круизното корабоплаване в момента е едно от най-успешните и търсени постижения на националната икономика. Разполагайки с висока рентабилност, то включва най-новите постижения в науката и технологиите, оформяйки нов облик на морските и речните круизи. Днес сферата на круизния туризъм преживява разширяване и диверсификация на пазарните сегменти. На туристическия пазар постоянно се появяват нови предложения: нови пристанища и дестинации, стават все по-популярни варианти за тематичния туризъм (музикален, гастрономичен, екологичен и т.н.). Корабите се усъвършенстват, стават по-удобни и комфортни, въвеждат се и нови технологични решения, като роботизирани сервитьори, съвременни развлекателни системи и др.

В развитието на круизната дейност през последните години се очертаха редица тенденции, които показват, че индустрията уверено се движи към мащабност, екологичност и нови формати на пътуване. Не е загубил своята популярност трендът към „гигантомания“. Все още са популярни в туристическа среда круизи от масовия сегмент, извършвани на лайнери с огромни размери, наподобяващи „плаващи градове“ или цели „плаващи курорти“, със собствени улици, паркове, театри, спа центрове, басейни и културно-развлекателни центрове (Крижановска, 2026). Гигантски лайнери от ново поколение се появяват на круизния пазар, изненадвайки потенциалните пътешественици с нови параметри, ексклузивни услуги и забавления.

През април 2026 г. влезе в експлоатация лайнер „Norwegian Luna“ – четвъртият от шестте планирани лайнери в проекта Prima на круизна компания NCL (Norwegian Cruise Line). Корабът разполага с триетажната атракция Aqua Slidecoaster – първата в своя род хибридна водна пързалка, една от най-дългите и най-бързи пързалки на лайнери, както и десететажна пързалка за свободно падане The Drop. Пътниците ще се насладят и на дигитален спортен комплекс, наречен „Clow Court“, открита зона за разходки „Ocean Boulevard“ с площ от 4200 квадратни метра, и „Vibe Beach Club“ – лаунж зона на открито само за възрастни. Корабът има ярък и разпознаваем екстериор с космическа и лунна тематика. Дизайнът му включва съответстващи елементи, включително 12-те зодиакални съзвездия, изобразени върху корпуса на кораба, голяма скулптура на сребърна луна, символизираща връзката на човечеството с небесните сили, и други.

Примери за най-новите лайнери от масовия сегмент, навлизащи на средиземноморския круизен пазар, включват кораби от известни световни компании (*вж табл. 1*). Успешно стартира най-големият круизен лайнер в света „Legend of the Seas“ – третият кораб от клас Icon, спуснат на вода от финландската корабостроителница Meyer Turku (Royal Caribbean). Това е първият лайнер от този клас, плаващ в европейски води. Параметрите му са: дължина – 365 м, ширина – 65 м и капацитет за 5600 пътници. Гостите могат да се насладят на седем басейна, 10 джакузита, симулатор за сърф, повече от 40 ресторанта, барове, кафенета и лаунж зони, аквапарк в морето и адреналинови атракциони, водни и театрални постановки, музикални шоу програми и множество други забавления.

Лайнерът „MSC Word Asia“ е наричан „рекордьор по пътнически капацитет“. Корабът с дължина от 333 метра, проектиран да побере 6758 пътници, ще бъде най-големият в света по този показател. Лайнерът „Mein Schiff Flow“ на TUI Cruises, с пътнически капацитет от 3984, ще отплава от Палма де Майорка през юли 2026 г. Новият лайнер, наречен „Disney Adventure“, е плаващ курорт с дължина 343 метра. На борда са разположени седем тематични зони: от Disney Imagination Garden до Marvee Landing, и 2200 каюти. Корабът е проектиран да побере 6700 пътници и 2500 членове на екипажа. (Крижановска, 2026).

Таблица 1

Съвременни лайнери-гиганти

<i>Ship</i>	<i>Year of construction</i>	<i>Ship Yard</i>	<i>Length (m)</i>	<i>Width (m)</i>	<i>Speed (knots)</i>	<i>Number of passengers</i>	<i>Number of crew</i>	<i>Number of decks</i>
Legend of the Seas	2025	Meyer Turku	365	65	22	7600	2350	20
Star of the Seas	2025	Meyer Turku	364	66	22	5610	2350	20
MSC Word America	2025	Chantiers de l'Atlantique	333	47	22,7	6762	2138	22
Disney Adventure	2025	MV Werften	342	46	23	6700	2300	20
Norwegian Aqua	2025	Fincantieri	322	41	22	4300	1597	16
Mein Schiff Flow	2026	Fincantieri	333	42	22	4000	1535	19
MSC Word Asia	2026	Chantiers de l'Atlantique	333	47	22,7	6762	2138	22
Norwegian Luna	2026	Fincantieri	322	41	22	4200	1597	21

Забележка: Таблицата е съставена въз основа на данни от източници [Cruise Critic; Cruise Mapper; Cruisit.bg; Disney Cruise Line; iCruise; MeinSchiff; MSC Cruises; NCL; Travel Weekly]

Все по-голямо внимание привлича зараждащата се тенденция за „бутик-формат“ на круизи с компактни кораби от класа boutique. Това е елитна почивка със специални, нетрадиционни предложения за ограничен брой взискателна високобюджетна публика.

Пример за това е круизът с лайнер под форма на 220-метровия платноход Orient Express. Плавателният съд е спечелил титлата „най-голямата круизна яхта в света“. „Orient Express Silensea“ може да побере до 120 пътници и разполага с 54 апартамента, включително президентски апартамент с площ от 1415 кв. м. (Крижановска, 2026).

През 2027 г. е планирано платноход „Orient Express Olympian“, идентично копие на „Orient Express Silenseas“, да се присъедини към круизния флот. И двата кораба ще оперират по сходни маршрути, предлагайки ексклузивни морски пътешествия с фокус върху екологичността и лукса. Корабите са оборудвани с хибридна задвижваща система, която комбинира вятърна енергия с двигател, работещ с втечнен природен газ (LNG) (Orient Express).

Лайнерите от ново поколение са оборудвани със системи за управление на отпадъците, пречистване на отпадъчни води и рекултерация на топлина. Все по-често срещани стават плавателните съдове, които отговарят на изискванията за „зелен флот“ и имат минимално въздействие върху екосистемата. „Viking Libra“ е най-технологично напредналият кораб на Viking Ocean Cruises за 2026 г. (Viking Cruises).

Внедряването на Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г., по-специално инициативата, свързана с опазването на морските ресурси (Крижановска, 2026), е ключово за успешното функциониране на морския и речния бизнес, както и за популярността и конкурентоспособността на морския туризъм. Устойчивите круизи се превръщат в обичайна практика. По време на тези круизи пътниците участват активно в процеса. На борда се провеждат еколекции, прилагат се програми за сортиране на отпадъци и се насърчава „съзнателното потребление“. Много кораби вече имат възможност да компенсират своите въглеродни емисии чрез доброволни вноски в екологични фондове. Така представата на туристите за круиза се променя – те започват да обръщат внимание не само на маршрута, но и на начина, по който се изпълнява, да го възприемат не само като отпуск, но и като техен принос към опазването на водните екосистеми на планетата.

Компанията MSC Cruises официално завърши мащабна модернизация на лайнера „MSC Poesia“. След реновация, класическият лайнер от клас „Musica“ получи изцяло ново ниво на обслужване и премиален отпих. Ключовата нова функция е добавянето на първокласния комплекс MSC Yacht Club. Това е ексклузивна затворена зона, по същество концепция „кораб в кораба“, където гостите получават максимално уединение и персонализирано обслужване, като същевременно имат пълен достъп до всички услуги и предложения на кораба (MSC Cruises (a)).

Таблица 2

Круизни кораби, които са претърпели реновация през 2025-2026 г.

<i>Ship</i>	<i>Year of construction</i>	<i>Ship Yard</i>	<i>Length (m)</i>	<i>Width (m)</i>	<i>Speed (knots)</i>	<i>Number of passengers</i>	<i>Number of crew</i>	<i>Number of decks</i>
Disney Magic	1998	Fincantieri	294	32	21,5	2713	950	11
Carnival Legend	2002	Kværner Masa-Yards	293	32	22	2680	930	12
Norwegian Gem	2007	Meyer Werft	294	32	23	2873	1070	15
MSC Poesia	2008	Aker Yards	294	32	23	2550	1039	16
Valiant Lady	2021	Fincantieri	278	38	20	2770	1160	17
Brilliant Lady	2025	Fincantieri	278	38	20	2762	1150	17

Забележка: Таблицата е съставена въз основа на данни от източници [Cruise Critic; Cruise Mapper; Cruisit.bg; Disney Cruise Line; iCruise; MeinSchiff; MSC Cruises; NCL; Travel Weekly]

През последните години жестоката конкуренция и стремежът за привличане на клиенти с уникални предложения тласнаха круизните компании отвъд установените им маршрути. Пътуващите все по-често търсят не масовите почивки, а опит, който не може да се повтори. Става дума както за малко познати региони, така и за логистично трудни, но впечатляващи дестинации. Особено популярни сред круизните туристи са арктическите маршрути, Гренландия, Южният Атлантис, африканското крайбрежие, реките на Южна Америка и др. В преследване на уникалност, круизните компании са принудени да адаптират маршрутите си към сезоните, климатичните промени и дори геополитическата обстановка, което води до появата на хибридни маршрути, които съчетават море и суша, круиз и сафари, север и юг. Персонализираните маршрути, които могат да бъдат адаптирани с интересите на конкретна туристическа група, все по-често се превръщат в избор.

Например, лайнерът „Volendam“ на Holland America Line, като част от своето 133-дневно Grand World Voyage, посети остров Питкърн, единственият обитаем остров в група вулканични острови в южната част на Тихия океан (Holland America Line). Това място се смята за едно от най-изолираните обитаеми места на Земята, дом само на 38 жители. Въпреки че компанията не е позволила на туристите да слизат на брега, на борда на лайнера се е състоял културен обмен, а екипажът на кораба е организирил доставката на пресни продукти до острова.

Експедиционните круизи са много популярни. Например, иновативният холандски круизен кораб „MV Hondius“ (широко известен с епидемията от хантавирус

през април-май 2026 г.) от компанията Oceanwide Expeditions е предназначен за експедиционни пътувания и изследователски круизи, предимно в полярните региони. Корабът, въведен в експлоатация през 2019 г., е дълъг 107,6 метра, има капацитет от 170 пътници и екипаж от 61 души. Лайнерът разполага с 80 каюти (от четириместни до апартаменти със самостоятелни балкони), голям наблюдателен салон за презентации и лекции, отделни зони за библиотека и бар, както и зона за хранене. Корабът използва авангардни технологии, за да сведе до минимум въздействието си върху околната среда. Круизите с „MV Hondius“ са предназначени за елитна клиентела – малка група любознателни и заможни туристи, които предпочитат тиха, но образователна почивка и вълнуващи експедиции (Oceanwide Expeditions).

Компанията MSC Cruises също разширява географския си обхват. През май 2026 г. лайнерът „MSC Poesia“ ще отплава на първото си пътуване (след модернизация) до Аляска (MSC Cruises). Това ще бъде дебютът на круизната компания в региона. Седемдневните круизи ще се изпълняват всяка седмица до септември.

Моделът на хибридният маршрут е частично отразен в стартовия круиз на лайнера „Explora III“, построен през 2026 г. в италианската корабостроителница Finantiery в Генуа. Това е третият лайнер от премиум бранда Explora Journeys на компанията MSC Group. Първото пътуване на кораба е планирано за август 2026 г. Пътуването ще започне със „Средиземноморска прелюдия“ с акостиране в Бордо (Франция), след което корабът ще продължи към Северна Европа, посещавайки Холандия, Дания, Норвегия, Естония, Швеция и Германия, преди да се насочи към Исландия и Гренландия. След това пътуването ще продължи по източното крайбрежие на Канада и Северна Америка, включително посещение на Ню Йорк. Лайнерът ще прекара зимния сезон в Карибския басейн (Explora Journeys).

Въпреки многобройните положителни тенденции, очертаващи се в световната круизна индустрия и отразени на Средиземноморския пазар, остават редица проблеми, които влияят негативно върху развитието на круизния туризъм и регионалната туристическа индустрия като цяло. Ескалацията на въоръжени конфликти причинява значителни щети на круизния бизнес. Поради неблагоприятната геополитическа ситуация в Близкия изток, компаниите-оператори са принудени да правят промени в круизната логистика на своите флотилии. Например, компанията Costa Cruises, част от американския холдинг Carnival, отмени своите маршрути до Персийския залив за зимния сезон 2025-2026 г. във връзка с „непредсказуемата ситуация в Близкия изток“. Поради тази причина всички круизи на Costa от Дубай и други пристанища в региона бяха

отменени. Като компенсация Costa Cruises предложи на пътниците възстановяване на суми или възможност за избор на алтернативен маршрут с отстъпка до 50%, както и бордов кредит от 100-250 евро, който да бъде похарчен на лайнера (CruiseMapper, 2025).

Компанията MSC Cruises обяви промяна в плановите си поради продължаващия конфликт в Близкия изток. Операторът отменя круизите си в Персийския залив от ноември 2026 г. до април 2027 г. Това решение е взето след оценка на геополитическата ситуация и е продиктувано предимно от „приоритизиране на безопасността и комфорта на пасажерите“. На пътниците на лайнера „MSC World Europa“ е предложена гъвкава алтернатива: те могат да прехвърлят резервациите си към други маршрути на MSC Cruises или да отменят пътуването си изцяло с възстановяване на сумата. Самият лайнер ще бъде преместен в Карибския регион (Denisenkov, 2026).

През февруари и март 2026 г., поради ескалиращата ситуация в Персийския залив и затварянето на Ормузкия проток, няколко круизни лайнера бяха блокирани в пристанища в ОАЕ и Катар. Това доведе до отменени рейсове и напрежение на круизния пазар. Сред тези лайнери – „MSC Euribia“, който беше блокиран в Дубай. (Планира се през есенно-зимния период той да изпълнява круизи в Северно море и Западното Средиземноморие с посещение на Барселона, Генуя, Неапол и други европейски пристанища.) Междувременно компанията Celestyal Cruises беше принудена да отмени напълно няколко програми поради неопределеното отлагане на предислокацията на лайнера „Celestyal Discovery“ от Дубай и „Celestyal Journey“ от Доха. По-късно, след като Ормузкия проток беше отворен отново, круизните лайнери напуснаха Персийския залив, а круизните програми за зимния сезон 2026-2027 до региона бяха отменени. Компаниите Aida Cruises и Costa Crociere последваха примера им, като също отмениха подобни пътувания. На търсещите почивка се предлагат места на лайнери, плаващи до други дестинации: Канарските острови, Карибите, Западното Средиземноморие, Северна Африка, Северна и Южна Европа. За анулирани пътувания компаниите предлагат алтернативни пътувания с допълнително обезщетение.

Поради продължителния военен конфликт, развитието на Черноморския маршрут също е затруднено. Азовско-Черноморският басейн е част от морската инфраструктура на Средиземно море. Туристическо-рекреационният потенциал на седем държави, някога част от морскостопанския комплекс на Азовско-Черноморския басейн (Крижановска, 2020), би могъл да формира основата на перспективен алианс като устойчива круизна дестинация с единна стратегия за привличане на оператори на световния круизен флот. Азовско-Черноморският басейн е по същество част от

Средиземноморския круизен пазар и следователно този проект несъмнено би имал положително въздействие върху круизния бизнес и социално-икономическото развитие на региона като цяло.

В настоящата ситуация круизните компании се фокусират върху алтернативни дестинации, както и върху сегмента на речните круизи. Например, компанията Celebrity обяви първите си два речни лайнера, които ще бъдат пуснати на вода през 2027 г. – „Celebrity Compass“ и „Celebrity Seeker“, Те са сред най-иновативните речни кораби, благодарение на уникалния си дизайн и максимално открити палуби за разглеждане на забележителности, природни пейзажи и т.н. Компанията планира седемдневни плавания по Рейн и Дунав, в стила на „The Celebrity Way“.

Вектори на развитие на Средиземноморския круизен регион

През последните десетилетия туристическата сфера заема все по-значителна позиция както в световното, така и в регионалното развитие. В момента рекреационно-развлекателната индустрия генерира големи надежди в периферните региони, служейки като потенциален икономически двигател (а не само като традиционните клъстери за обслужване). Изграждането на крайбрежна туристическа инфраструктура и формирането на регионален пазар на туристически услуги ще улеснят структурирането на геопространство и диверсификацията на местните пазари, което се подсилва от процесите на териториална концентрация и специализация.

Съвременното развитие на туристическата индустрия на една страна зависи до голяма степен от оптималната оценка на потенциала на всеки туристически регион. Регионалните особености се основават на наличието на множество фактори и ресурси, чиито количествени и качествени характеристики могат да определят перспективността и целесъобразността на популяризирането на определен вид туризъм (включително и водни пътувания).

Важността на изграждането на стратегическа позиция по отношение на развитието на туризма се обосновава с това, че освен решаването на специфични социално-икономически проблеми, туризмът е ключов елемент от системата на териториалния маркетинг и формирането на благоприятния имидж на региона по отношение на външните субекти (туристи, жители на други региони и държави, съседни региони и икономически субекти). Също така, притежавайки комплексобразуваща роля, развитието на туризма може да създаде благоприятни условия за привличане на други отрасли и видове икономическа дейност на територията. Управлението на

регионалното развитие на туризма се основава на отчитане на природните условия, наличието на ресурси, развитието на транспортната инфраструктура и др.

Идеята за създаването на Дунавско-Черноморския круизен алианс се основава на прилагане на трансграничното сътрудничество в сферата на речното круизно корабоплаване и туризма. Трансграничното сътрудничество днес представлява набор от съвместни действия, които спомагат за развитието на отношенията между властите и народите на различните държави. Ключовата му особеност е преодоляването на бариерите, създадени от държавните граници, а също така създаването на условия за по-тясно взаимодействие в икономическата, екологичната, културната и други сфери. С други думи, сътрудничеството става многостранно и многопластово.

Този вид взаимодействие ще допренесе за икономическия растеж на териториите, ще засили културните връзки и ще подпомогне устойчивото развитие в региона чрез съвместно управление на природните ресурси и културното наследство. Дейността на Алианса (DBCA) несъмнено ще доведе до разширяване на туристическо-рекреационната инфраструктура, привличане на инвестиции и засилването на икономическото значение на региона, а също така решаването на редица регионални проблеми, включително фрагментацията на туристическите продукти по поречието на река Дунав и западното крайбрежие на Черно море, липсата на рационализирана логистика, логистичната изолация от ключови туристически пазари и др. Стратегическата съгласуваност на членовете на Алианса има за цел да осигури единна визия, която надхвърля националните граници и секторната фрагментация (туризъм, транспорт, околна среда), която често липсва в реалния контекст на регионалното планиране.

Пилотният проект „AQUA-NEXUS“ служи като концептуален еталон за демонстриране на практическа трансгранична интеграция. Той ще послужи като модел за безпроблемно транспортно решение, потенциално свързващо пристанището на река Дунав директно с крайбрежния маршрут на Черно море чрез ефикасен, устойчив мултимодален транспорт (например, високоскоростен железопътен транспорт или модернизирани вътрешни водни пътища), като по този начин ще се преодолее проблемът с „логистичната изолация“. Проектът ще се основава на принципите на „синята икономика“ – концепция, която предвижда устойчиво използване на ресурсите на Световния океан, морета и крайбрежни райони за икономически растеж, подобряване на условията на живот и създаване на работни места, като същевременно се поддържа здравето на морски екосистеми, което предполага баланс между икономическото развитие, екологичната безопасност и социалното благополучие. Ключовите принципи

на „синята икономика“ са устойчивото развитие, системният подход и екологичната отговорност. Въз основа на тези принципи, проектът „AQUA-NEXUS“ демонстрира как круизният и общият туризъм могат да функционират устойчиво, като същевременно защитават уязвимите водни екосистеми на региона.

По този начин предложеният проект „Дунавско-Черноморски круизен алианс“ представлява концептуална рамка, предназначена да интегрира туризма и транспорта в региона чрез създаване на безпрепятствена, иновативна и екологично отговорна логистична мрежа. В тази рамка ще бъде създаден официален механизъм за сътрудничество за обмен на политики, регулиране и трансгранично управление, необходими за навигиране в сложния геополитически ландшафт на регионите на Черно море и Дунав.

Заключение

На съвременния етап круизната сфера заема все по-важни позиции както в глобалното, така и в регионалното развитие. Стабилното търсене, популярността и нарастващата привлекателност на круизния отпочиване превърна круиз във високопечеливш сегмент от транспортно-туристическия пазар.

През последните години в процеса на развитието на круизното корабоплаване се очертаха редица тенденции, начело на които е трендът за екологичност и устойчив туризъм. Круизните компании активно инвестират в „зелени“ технологии, за да се намали екологичната тежест. Все повече пуснати в експлоатация кораби се захранват с алтернативни горива. В този контекст набират популярност „екологичните“ круизи, възприемани не като обикновена почивка, а като „съзнателно пътуване“. Избирайки лайнери със „зелени сертификати“, туристите допринасят за опазването на океана.

Фокусът на круизните туристи постепенно се измества от добре познати, популярни маршрути към по-малко очевидни региони. Експедиционните круизи са особено търсени. Тези пътувания обикновено се извършват на сравнително малки кораби, предназначени за ограничен брой елитна публика. Към категорията на круизите в „бутиков формат“ спадат и набиращи популярност „круизи във формат 18+“ с ексклузивни оферти за гости. В същото време в круизното корабостроене продължава да се развива тенденцията за мащаб. Круизните кораби продължават да се увеличават по размер и капацитет, като успешно внедряват най-новите технологии, включително изкуствен интелект.

Въпреки тези положителни тенденции обаче, круизната индустрия е изправена пред множество негативни явления и бариери, които възпрепятстват нейното развитие.

През последните години географският сегмент на средиземноморските круизи се развива неравномерно. Поради неблагоприятната геополитическа ситуация едновременно в две посоки – Близкия изток и Черно море – морската туристическа индустрия преживява непостоянен растеж и фрагментирано развитие. Политическата нестабилност, невъзможността за предвиждане на ситуацията и гарантиране на безопасността на пътниците и екипажите водят до дисбаланс в търсенето и предлагането на регионалния пазар на круизното корабоплаване.

По този начин създаването на Дунавско-Черноморския круизен алианс като единен комплексен бранд ще позиционира определения регион като обединена, перспективна и устойчива круизна дестинация със значителен потенциал за създаване на иновативен круизен продукт, способен да се интегрира в Средиземноморския круизен регион.

Източници

- CRUISE CRITIC. [online]. Available from: <https://www.cruisecritic.com/>
- CRUISE MAPPER [online]. Available from: <https://www.cruisemapper.com/>
- CRUISEMAPPER, 2025. *Costa Cruises changes Winter 2025–2026 deployments amid Middle East instability* [online]. Available from: <https://www.cruisemapper.com/news/15078-costa-cruises-reconfigures-winter-2025-2026-deployments>
- CRUISIT.BG [online]. Available from: <https://crusit.bg/>
- DENISENKOV, A., 2026. *Msc cruises announced the cancellation of persian gulf cruises* [online]. Available from: <https://www.tourdom.ru/news/msc-cruises-obyavila-obotmene-kruizov-po-persidskomu-zalivu.html?ysclid=mqxn6j1rj6406473515>
- DISNEY CRUISE LINE [online]. Available from: <https://disneycruise.disney.go.com/en-eu/>
- EXPLORA JORNEYS. Explora III [online]. Available from: https://explorajourneys.com/int/en/ships/explora-III?perPage=9&sortCriteria=ec_prd_sail_from_datetime%20asc%2Cec_prd_price_double_sellingprice%20asc&f-ec_prd_ship_name=EXPLORA%20III
- HOLLAND AMERICA LINE. *Holland America Line's 2026 Grand World Voyage Refreshed to Include Further Exploration of Asia, Central America* [online]. Available from: <https://www.hollandamerica.com/en/eu/news/2024/october/news-10292024-2026-grand-voyage>
- ICRUISE [online]. Available from: <https://www.icruise.com/>
- MEINSCHIFT [online]. Available from: <https://www.meinschiff.com/en>

MSC CRUISES (a). *MSC Yacht Club* [online]. Available from:
<https://www.msccruisesusa.com/cruise/msc-yacht-club>

MSC CRUISES [online]. Available from: <https://www.msccruises.eu/easterneurope>

MSC CRUISES. *MSC Poesia* [online]. Available from:
<https://www.msccruises.com/int/our-cruises/ships/msc-poesia>

NCL [online]. Available from:
<https://www.ncl.com/fr/en/?msockid=37daf53837f6d9c2407dc3c82d56cc0>

NORWEGIAN CRUISE LINE. *Norwegian Luna* [online]. Available from:
<https://www.ncl.com/fr/en/cruise-ships/norwegian-luna>

OCEANWIDE EXPEDITIONS. *M/V Hondius* [online]. Available from:
https://oceanwide-expeditions.com/our-fleet/m-v-hondius?srsId=AfmBOorUYzU_2OtJcenCff-FfFXxH6hf6j1nphnI4jjYQgHxWv8h63Nj

ORIENT EXPRESS. *Orient Express Olympian* [online]. Available from:
<https://www.orient-express.com/en/sailing-yachts/orient-express-olympian>

ROYAL CARIBBEAN. *Legend of the Seas* [online]. Available from:
<https://www.royalcaribbean.com/cruise-ships/legend-of-the-seas>

TRAVEL WEEKLY [online]. Available from: <https://www.travelweekly.com/>

VIKING CRUISES. *Viking Libra* [online]. Available from:
<https://www.vikingcruises.com/oceans/ships/viking-libra.html>

КРИЖАНОВСКА, Е, 2020. *Съвременни тенденции в развитието на круизната индустрия в Черноморския регион*. Варна: «Наука и икономика» ISBN: 978-954-21-1038-5.

КРИЖАНОВСКА, Е., 2026. *Съвременни проблеми на развитието на пътническия воден транспорт*. Варна: Морско право и индустрия [online]. Available from:
<https://maritime.vfu.bg/index.php>